

”Julkista rakentamista kahdelta vuosisadalta”

Rainer Mahlamäki

Professori

Suomen Arkkitehtiliiton puheenjohtaja

Ote Helsingin musiikkitalolla pidetystä Senaatti Kiinteistöjen 200-vuotisjuhlatilaisuudesta.

Arkkitehti Carl Ludwig Engel (1778–1840) kirjoitti 1822 ystävälleen ja opiskelutoverilleen Carl Herrlichille Saksaan seuraavan kirjeen: *”Kun kaikki holvikaaret olivat valmiit, alkoi minua (kuitenkin) hieman pelottaa, vaikka olinkin harkinnut kaiken etukäteen. Koko rakenteessa ei ole käytetty naulankaan vertaa rautaa, vaan kaikki on tehty pelkistä tiiliskivistä. Kun tukikaaret oli otettu pois, kaikki näytti suunnattoman rohkealta ja uskalletulta”.*

Suomen suuriruhtinaskunnan uudessa pääkaupungissa, Helsingissä, Senaatintalon rakennustyömaalla oli juuri purettu kuuluisaksi tulevan pääportaikon tiilirakenteita kannatelleet telineet. Vaikka Engel tunnetaan klassismin suhdeopin taitajana, hänen kirjeistään paistaa rakentamisen ja luomisen intohimo. Engelin arkkitehtuurissa oli komeuden harmoniaa: *”Jos joku tekee rakennustaiteen uuden luomuksen siten, että sitä lähellä oleva vanhempi luomus kärsii siitä, niin on aina sellaista pidettävä virheenä, sillä periaatteena on sellaisissa olosuhteissa aina oltava se, että uusi luomus sopii vallitseviin olosuhteisiin”.* Tätä Engelin ajatonta ohjetta on hyvä miettiä tässä monimuotoisuutta ja erottautumista huutavassa ajassa. Aikalaisemme, sveitsiläinen filosofi Alain de Botton on pohtinut arkkitehtuurin ja ihmisen onnellisuuden välistä suhdetta näin: *”Rakennus on sovitettava asukkaidensa kulttuuriin ja elämänmuotoon sopiviksi”.* Tässä on se pääviestiviesti, jonka jo Engel välitti ja perinnöksemme jätti. Tätä perintöä kantaa myös tänään juhliaan viettävä Senaatti Kiinteistöt.

Senaatti Kiinteistöjen ja sen edeltäjien historia on oma lukunsa. Ehkä kiinnostavin ja merkityksellisin jakso alkoi 1950-luvulla. Julkisessa rakentamisessa oli nähtävissä muutoksen merkkejä. Alvar Aalto kirjoitti arkkitehtiliiton puheenjohtajan roolissa vuonna 1953 artikkelin, jonka otsikkona oli *”Julkisten rakennusten dekadenssi”.* Hän nosti esille huolensa julkisen rakentamisen arkipäiväistymisestä. Aallon sanoin *”oltiin menettämässä julkisen rakennuksen emotionaalinen ja intellektuaalinen tehtävä”.* Näin tapahtuu, *”jos julkinen rakennus liitetään osaksi esimerkiksi asuin- tai liikerakennusta”.* Julkisessa rakentamisessa vuosikymmenestä muodostui kuitenkin ratkaisevan merkittävä, mitä Suomen arkkitehtuurin saavutuksiin ja maineeseen tulee. Arkkitehti Aarne Ervin suunnittelema Helsingin yliopiston Porthania-rakennus (1957) Senaatintorin välittömässä läheisyydessä on aikakautensa edistyneimpiä rakennuksia. Tampereen yliopiston, tuolloisen Yhteiskunnallisen korkeakoulun (1960) päärakennuksen linjakas, pelkistetty eleganssi kestää vertailun tänäkin päivänä kansainvälisen, julkisuissa esitellyn arkkitehtuurin rinnalla.

Tri Juha Vuorinen on tutkimuksessaan todennut, että 1960-luvulla, yliopistorakentamisen vilkkaimpana aikana, rakennushallituksella oli merkittävä rooli ns. järjestelmäarkkitehtuurin lanseeraamisessa Suomeen. Myös suunnittelun ja rakentamisen ohjaus muuttui; rakennushallituksesta tuli ensi sijassa rakennuttaja. Valtiovarainministeriö uudisti valtion julkisia rakennuksia koskevat laatuluokitukset ja suunnitteluohjeet vuonna 1968. Niistä mm. poistettiin sanat *”yksilöllisyys ja arkkitehtuuri”.* Samana vuonna käynnistyi valtakunnallinen, lähinnä asuntorakentamisen tarpeisiin suunnattu, betonielementtien ja niiden liitoksien standardointiin tähtäävä BES-ohjelma. Alkoi rakentamisen vaihe, jonka tulokset näkyvät lähiöiden harmaassa rakentamisessa.

Historian kirjoituksella on taipumusta nähdä asiat mustavalkoisina ääripäinä. Kuitenkin nuo neljän vuosikymmenen aika kantaa omaa, arvokasta tarinaansa tuleville polville. Eräs keskeinen ja edelleen ajankohtainen teoreettinen vaikuttaja oli hollantilainen Herman Herzberger. Hän kirjoitti tilan ja ympäristön monimerkityksellisestä koettavuudesta: ”*Koska on mahdotonta luoda yksilöllistä joka sopisi kaikille, tulee luoda mahdollisuudet yksilölliselle ilmaisulle*”. Julkinen rakennus on sen käyttäjänsä muokattavissa oleva näyttämö, jonka tulee joustaa tulevaisuuden muutoksissa. Suomalainen verrokki löytyy Oulusta, missä yliopiston Linnanmaan kampuksen suunnittelusta käytiin kansainvälinen suunnittelukilpailu, niin ikään vuonna 1968. Rakennukset on nyttemmin suojeltu Senaatti-kiinteistöjen aloitteesta. Suunnittelijan, professori Kari Virran mukaan kampukselle ”jätettiin kasvun varaa”.

Jo 1970-luvun puolella kansainvälisessä arkkitehtuurissa rationaali modernismi oli alkanut saada yllätyksellisiä ja historioivia postmoderneja piirteitä. Seuraavan vuosikymmenen alkupuolella laineet kantautuivat vaimeina myös Suomeen. Rakennushallituksessa alkoi uusi vaihe. Pääjohtaja Matti K. Mäkisen johdolla julkisen rakentamisen laadun nostaminen asetettiin organisaation toiminnan päätavoitteeksi. Arkkitehtuurin klassiset hyveet, kestävyys, tarkoituksenmukaisuus ja kauneus, nostettiin takaisin suunnittelun ohjenuoraksi. Puhuttiin Engelin perinnöstä. Aikansa eläneiden julkisten rakennusten kuten valtion virastojen, oppilaitosten tai terveydenhuollon rakennusten suunnittelusta järjestettiin arkkitehtuurikilpailujen sarja. Avauksena oli Rauman virastotalon (1985–1992) suunnittelukilpailu, jonka myötä julkiselle rakennukselle palautui sille historiallisesti kuulunut asema ja arkkitehtuurin ryhti. Samaan kilpailujen sarjaan kuului kiistelyä herättäneen Nykytaiteen museon kilpailun tulos vuodelta 1993. Julkiselle rakennukselle löytyi uudenlainen identiteetti. Kilpailu toikin maahamme kansainvälisiä tuulia sitten Engelin aikojen. Arkkitehti Steven Hollin piirtämä Kiasma on juurtunut paikoilleen ja muodostaa nykyisin Mannerheimin ratsastajapatsaan kanssa sopuisan parin.

Vuoden 1994 lopussa lakkautetun Rakennushallituksen ja lyhytaikaisesti toimineen Valtion kiinteistölaitoksen jälkeen perustettu Senaatti Kiinteistöt on samalla sekä uuden toimintakulttuurin rakentaja että perinteen kantaja. Se on liikelaitos, mutta samalla sen on huolehdittava roolistaan arvokkaan kansallisomaisuuden hoitajana. Valtioneuvoston vuonna 1998 vahvistamassa arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa sanotaan, että ”*julkisen hallinnon ja valtion tukema rakentaminen sekä ympäristön kehittäminen toimii esimerkkinä kaikelle rakentamiselle Suomessa*”. On ilo todeta, että julkisen rakentamisen laatuun panostaminen on jatkunut myös 2000-luvun puolella toimitusjohtaja Aulis Kohvakan johdolla. Organisaation omissa strategioissa ja ohjelmissa pääasiaksi on nostettu Senaatti Kiinteistöjen hallinnoimien rakennusten teknisen ja kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäminen – tätähän elinkaarikysymykset laajasti ymmärrettyinä tarkoittavat.

Senaatintalon ja Helsingin uuden, upean Musiikkitalon välille piirtyy komea kaari Suomen arkkitehtuurin historiaa, juhlan ja arjen käyttörakennuksia, ihmisten kohtaamispaikkoja. Intendentinkonttorin aloittamaa ja Senaatti Kiinteistöjen jatkamaa linjaa leimaa pitkäjänteisyys. Perinne on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Historia on läsnä Musiikkitalonkin arkkitehtuurissa: hiljainen karisma, joka syntyy suunnittelun ja rakennustyön ammattitaidolla tehdystä laadusta. Tässä se on, tätä nykyaika tarvitsee, laatua, ympäristön harmoniaa ihmisen hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Puheeni loppuksi haluan Suomen Arkkitehtiiliiton puolesta onnitella juhlapäivää viettävää Senaatti Kiinteistöjä/*Rainer Mahlamäki*